

study.

Purpose: The aim of the article is to analyse the phenomenon of lexical polysemy in Ukrainian Eastern Steppe dialects.

Results: polysemantic vocabulary of Donetsk dialects is characterized by the following features: the word part-of-speech affiliation does not affect the development of additional meanings; new meanings can develop in the semantic structure of both well-known names and local names; the semantic structure of Eastern Steppe names, which came to the dialect dictionary from dialects of other languages, is also undergoing changes; metaphorical and metonymic transfers are equally productive in the dialects under study; synecdoche is perhaps the most productive among metonymic transfers; metaphorical and metonymic transfers in Eastern Steppe dialects occur according to different models: “inanimate → inanimate”, “animate → animate”, “inanimate → animate”, “animate → inanimate” - and within different terminological systems; cases of polysemy development with expressive evaluation deserve special attention.

Discussion: analysis of lexical polysemy in Ukrainian Eastern Steppe dialects makes it possible to trace the semantic capacity of the dialect word in a newly created dialect; main tendencies of semantic structure development in Ukrainian Eastern Steppe dialects of late creation; to lay down potential meanings in the creation of a superdialect model - an invariant semantic structure of the analysed vocabulary, which will allow isolating typical and sporadic semantic changes in the lexical system of the Ukrainian dialect language. A step-by-step analysis of all changes in as many polysemantic names as possible will allow tracing the directions and nature of semantic changes in the vocabulary of this part of the Ukrainian dialect continuum.

Keywords: seme, word semantic structure, polysemy, metaphorical transfer, metonymic transfer, synecdoche, dialect vocabulary, Ukrainian Eastern Steppe dialects.

Vitae

Nataliya Klymenko is Associate Professor of Language Training Department in Donetsk National Technical University. Her areas of research interests include Ukrainian Dialectology, lexicography, dialect textography, lexicology, semasiology, phonetics.

Correspondence: klymenko2010@gmail.com

Надійшла до редакції 20 березня 2021 року
Рекомендована до друку 5 квітня 2021 року

Дар'я Козловська

ORCID: orcid.org/0000-0002-5731-5375

DOI 10.31558/1815-3070.2021.41.28

УДК 811.161.2'372.21

ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕКОДУВАЛЬНО-СМИСЛОВУ РОЛЬ ПРОТООНІМІВ ВЛАСНИХ НАЗВ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ ЗБІРКИ В. СТУСА «ЧАС ТВОРЧОСТІ»

З'ясовано протооніми власних назв поетичних текстів збірки В. Стуса «Час творчості». Встановлено концептуальні й смислові зв'язки між протоонімами й антро-, топо-, теопоемонімами в текстах. Констатовано, що встановлення цих зв'язків сприяє декодуванню авторського світовідчуття та концепції віршованих текстів. Проаналізовано роль протоонімів у вербалізації ознак української ментальності в текстах збірки.

Ключові слова: протоонім, антропоемонім, топопоемонім, теопоемонім.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Питання встановлення протоонімів цікавить нас в аспекті лексикографування поетонімів текстів збірки «Час творчості» В. Стуса в межах укладання словника власних назв його поетичних текстів. Із огляду на те, що явище протоонімізації ґрунтовно не досліджено, ця проблема є актуальною.

Аналіз досліджень цієї проблеми. У своїх теоретичних працях М. М. Торчинський, досліджуючи різні градації функцій поетонімів, в аспекті аналізу емотивної функції виокремлює питання «встановлення зв'язку між ім'ям літературного героя, його характером та ім'ям і характером прототипа» (Торчинський 2009). Вивченням протоонімів займається Е. О. Кравченко («Словник власних імен поетичних текстів Василя Стуса. Т. 1», 2020). Дослідники української антропоетонімії Т. І. Крупеньова (монографія «Функції власних назв у драматичних творах Лесі Українки», 2004), Г. В. Шотова-Ніколенко (стаття «Імена історичних осіб у романі Ю. Яновського «Чотири шаблі», 2005; монографія «Онімний простір романів Юрія Яновського», 2007), О. М. Складенко (монографія «Типологічна ономастика» у 5 тт., 2012–2016, у співавторстві), І. В. Волкова, М. І. Кордулян (стаття «Антропоніми як емоційно значимі елементи художнього тексту (на матеріалі романів Ліни Костенко «Маруся Чурай» та Уласа Самчука «Марія»)), 2016) та ін. звертають увагу на протооніми власних назв історичних романів у діахронічному аспекті. Ми вважаємо, що явище протоонімізації потребує дослідження не лише в межах історичних текстів, оскільки охоплює значно ширший пласт художнього дискурсу.

Метою цієї статті є аналіз смислового наповнення власних назв поетичних текстів збірки В. Стуса «Час творчості» на підставі їх зв'язків із протоонімами. Мета передбачає розв'язання завдань із розкриття декодувально-смислової ролі протоонімів і визначення аспектів семантичного змісту поетонімів.

Об'єктом дослідження є антро-, топо-, теопоетоніми віршованих текстів та протооніми, **предметом** – роль протоонімів у декодуванні значеннєвих смислів поетонімів текстів.

Опис фактичного матеріалу та методів, застосованих у процесі аналізу. Матеріалом дослідження слугують тексти збірки В. Стуса «Час творчості», з яких для опрацювання було виокремлено 20 одиниць антро-, топо-, прагма-, теопоетонімів. **Методологія** дослідження відповідає меті й об'єкту дослідження. Основним методом, застосованим у процесі роботи, є **дескриптивний** (для опису зв'язків між поетонімами та протоонімами). Крім цього, використано **контекстуально-інтерпретаційний** метод (для здійснення інтерпретації текстової інформації на підставі вищезазначених зв'язків).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше здійснено аналіз смислового наповнення поетонімів текстів збірки В. Стуса «Час творчості». Дослідження виконано на фактичному матеріалі, не опрацьованому раніше.

Теоретична і практична цінність отриманих результатів. Теоретична цінність отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть сприяти поглибленню осмислення деяких аспектів теоретико-методологічних засад поетонімології. **Практична цінність** дослідження полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані у спецкурсах із поетонімології, в лексикографічній практиці для укладання словників власних назв творів, конкордансів, а також у науково-пошуковій роботі під час написання статей, курсових, магістерських робіт і дисертаційних досліджень.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Ми традиційно визначаємо прототип персонажа як «прообраз, конкретну історичну чи сучасну автору особу, яка послужила йому відправним моментом для створення образу» (ЛЕ 2: 280–281). Пошук прототипу можна кваліфікувати як сегмент літературознавчого напрямку, тоді як одночасне встановлення протооніма є питанням поетонімології, а отже, суто мовознавчим явищем. Оскільки протоонім невіддільний від прототипу, потрібно розуміти, що протоонім не є тотожним оніму в тексті твору. Різниця між ними полягає в тому, що значення оніма у творі є настільки ширшим, наскільки літературний образ ширший за характеристику реальної особи, предмета чи явища. Слід розмежовувати протоонім та онім, яким іменовано персонажа. Збігаючись фо-

нетично, значення вони розрізняються настільки, наскільки розрізняються прототип і персонаж, що є не абсолютною, а певною мірою приблизною копією прототипу, а ймовірніше, потрапивши в межі художнього вимислу, стає узагальненим образом із характерними рисами прототипу. Відповідно поетонім у тексті обростає конотаціями та здобуває нові смисли через поетонімні взаємозв'язки.

Значний пласт онімного простору В. Стуса утворюють антропоетоніми, що є ментальними знаками національної культури. Зокрема, це історико-культурні антропоетоніми *Леся Українка*, *Франко*, *Шевченко*, *Сковорода* у тексті вірша «Як добре те, що смерті не боюсь я...» (20 січня 1972 р.). Протоонімами є імена представників українського письменства – Лесі Українки, письменниці, перекладачки, фольклористки, культурної діячки; Івана Франка, поета, прозаїка, драматурга, літературного критика, публіциста, перекладача, науковця, громадського й політичного діяча; Тараса Шевченка, письменника, класика української літератури, мислителя, художника; Григорія Сковороди, філософа-містика, богослова, поета. У тексті вірша вони репрезентовані й як символи України, й як ментально близькі ліричному герою постаті: «*Так хочеться пожити хоч годинку, / коли моя розвіється біда. / Хай прийдуть в гості Леся Українка, / Франко, Шевченко і Сковорода*» (Стус 1999: 15).

Найчастіше з-поміж усіх топопоетонімів збірки «Час творчості» трапляються ті, що стосуються території України. Звісно, в поетичному тексті вони не лише маркують етнічний простір, але й гармонійно відбивають патріотичні й ностальгійні мотиви лірики В. Стуса. Формуючи онімний локальний простір, топопоетоніми відіграють, як ми неодноразово зазначали в інших розвідках, текстотвірну роль (Козловська 2017). Мотив туги за рідною Україною в текстах віршів «О, скільки слів, неначе поторочі!...» (23 січня 1972 р.) і «Коли б ти знала, як ми є удвох!...» (15 лютого 1972 р.) експлікований переплетенням хоропоетоніма з епітетами *марудні*, *нашу рідну*, *журливими*, з тавтологією *тьмою тьмиться*: «*І сіють зраду спогади марудні, / що передовіряються перу / і забивають дух тобі єдиний, / і тьмою тьмиться образ України, / допіру він розтане – й я помру*» (Стус 1999: 21); «*...і близились, і разом увійшли / у спільне річище, де скільки плину – / все видно нашу рідну Україну / з журливими кущами бугили*» (Стус 1999: 43). Протоонімом хоропоетоніма *Україна* є назва держави, розташованої в Східній і в Центральній Європі, у південно-західній частині Східноєвропейської рівнини, держави- правонаступниці Української Радянської Соціалістичної Республіки (чим вона й була за життя поета), Союзу Радянських Соціалістичних Республік та одночасно – Української Народної Республіки, Гетьманщини, Королівства Руського й Київської Русі.

Привертають увагу топопоетоніми, що наділені метонімією роллю. Зокрема, астіопоетонім *Київ* у тексті вірша «Пригадуєш своє метро?» (28 січня 1972 р.) та урбанопоетоніми *Хрещатик* і *Поділ* у тексті вірша «То як тобі пенати?» (30 січня 1972 р.) передають атмосферу відповідних місць, які персоніфікуються, набувають властивостей істоти через метонімізацію та впливають на внутрішній стан ліричного героя завдяки тонкому відчуттю ним цієї атмосфери (Козловська 2018): «*...там тихим голосом незлим / так гарно говорилося / про цілий світ. А Київ спав / у нас над головою. / Та вже тоді ти прочував / час зустрічі з бідною...*» (Стус 1999: 28); «*То як тобі пенати? / Тягнись, як шарий віл. / Десь шамотить Хрещатик / і кішлиться Поділ. / Подзенькують трамваї, / автобуси снують...*» (Стус 1999: 34). Протоонімами зазначених топопоетонімів є: 1) назва столиці й найбільшого міста України, одного з найбільших і найстаріших міст Європи; 2) назва головної вулиці Києва, розташованої в Печерському та Шевченківському районах, у Бессарабці; 3) назва історичної місцевості Києва, низинної частини історичного центра міста, стародавнього району ремісників і річковиків, що простягається уздовж правого берега Дніпра й Київської гавані, попід горами Старокиївською, Замковою, Щекавицею та Юрковицею між Пішохідним мостом через Дніпро й Заводською вулицею.

Уживаючи певні топопоетоніми, а також деякі прагмапоетоніми, В. Стус спонукає сучасного читача до розгадування автентичних протоонімів. Наприклад, протоонімом агоропоетоніма відантропонімного походження *майдан Богдана* у тексті вірша «Така хруска,

така гучна...» (18 січня 1972 р.) є *Софійська площа* – назва площі в Шевченківському районі міста Києва, в місцевості Старий Київ, яка розташована між Володимирською вулицею, Володимирським проїздом, вулицями Алли Тарасової, Софійською й Рильським провулком та яка з 1944 по 1993 рік мала ім'я Богдана Хмельницького за пам'ятником, що розташований у її центрі, спорудженим у 1888 р.: *«Покинув я сумний підвал, / лишив майдан Богдана, / де гетьман огиря учвал / кудись жене щорана»* (Стус 1999: 14).

Автор використовує видозмінені назви певних маркувальних компонентів хронотопу віршів, зокрема архітектуропоетонім відеклезіонічного походження *Софіїна дзвіниця* у тексті вірша *«Уже моє життя в інвентарі...»* (23 січня 1972 р.): *«І тільки дух мій ярим громом бухне / над цей похмурий мур, над цю журу, / і над Софійну дзвіницю зносить / угору й гору»* (Стус 1999: 20). Протоонімом слугує *Дзвіниця Софійського собору* – назва дзвіниці собору святої Софії в Києві, пам'ятки української архітектури у стилі українського (козацького) бароко, одного з українських національних символів і символів Києва.

Переінакшення зазнає також еклезіопоетонім у тексті вірша *«Церква святої Ірини...»* (28 лютого 1972 р.): *«Церква святої Ірини / криком кричить із імлі...»* (Стус 1999: 52). Протоонімом тут є *Ірининська церква* – назва православного храму в Старому Києві, збудованого в першій половині XI століття та зруйнованого в 1240 році. З'ясування історичного підґрунтя протооніма сприяє розумінню авторської думки про панування кричущого свавілля можновладців із давніх часів і донині. Поіменовані київські вулиці, площі, церкви, споруди та інші об'єкти міста сприймаються як свідки переживань поета.

На окрему увагу заслуговує теопоетонімія віршів В. Стуса, яка, належачи до сакральної сфери, вимагає делікатного підходу з боку дослідника. Нам здається можливим у контексті протоонімізації теопоетонімів *Бог, Господь, Отець, Владика* виокремити такі значеннєві плани:

1) першооснова реальності, творець світу й причина всього, що в ньому відбувається (Лешан 2005). У тексті вірша *«Є дві надії. Перша: білий світ...»* (без числа й місяця, 1972 р.) через концепт «світ» відбито світосприйняття поета, неприйняття ним реалій буття, в яких людина губиться сама й губить свій світ: *«Надто рано / цей світ назвали світом. Надто пізно / людина спрагла власного єства, / допіру все згубивши. Надто щедрий / був Бог для нас»* (Стус 1999: 120);

2) верховна надприродна сутність, яка обдарована всемогутністю (Лешан 2005). У тексті вірша *«Ти власну плоть утратив і життя...»* (без числа й місяця, 1972 р.) простежується алюзування до теми вільної нерабської думки попри тиск, заборони, «обов'язки»: *«Ти, вічний рабе / цих обов'язків, смертну путь вериши / для радості, неначе горя. Досить: / живи у продумах. Так Бог велів»* (Стус 1999: 118);

3) вищий розумом, абсолютна досконалість. У тексті вірша *«А все немудре! Ця розлука душ...»* (без числа й місяця, 1972 р.) через використання теопоетоніма в конкретному контексті експліковано одвічне уявне прагнення людини до вищої справедливості: *«Пороще дощ. Та з вікових терпінь / гора зростає – і глибока синь / знімає зморишки довгої зажури, / і хай тут пахне ладаном – дарма, / і хай тут пахне смертю, та дорога – / і найсправжніша – вільна. Бо ж до Бога / ми зносимось бажаннями двома»* (Стус 1999: 115);

4) об'єкт віри людини, до якого вона звертається з вербальним (словесним) зверненням – молитвою – із проханням усіляких благ, заступництва, відвернення зла (Лешан 2005). У тексті вірша *«Возвелич мене, мамо. А я ж бо тебе возвеличу...»* (без числа й місяця, 1972 р.) концепт «молитва» пов'язаний із образом матері, що загалом характерно для православної ментальності: *«Бачу, ставши в кутку, насиласи молитви до Бога: / запомож мені, Отче, і визволи сина з ярма, / заки довга моя не увалась навіки дорога, / заки сина єдиного не поховала тюрма»; «Запомоги прошу, мій Владико, мій Господи, сили / дай достояти тут, щоб для сина себе не згубить»* (Стус 1999: 115–116).

У цьому значеннєвому плані в досліджуваних поетичних текстах можна виокремити такі концепти:

- благання, жалоби: а) у тексті вірша «А ти, як гілочка бузку...» (14 червня 1972 р.): «*О Боже, кращого нема / за сто твоїх прогроз, / коли ти любиш і тайш / батьківський щирий сміх. / Знеси ж, **благаю**, до узвиш / цей хор жалоб моїх*» (Стус 1999: 127); б) у тексті вірша «Господи, гніву пречистого...» (23 січня 1972 р.): «***Господи**, гніву пречистого / **благаю** — не май за зле*» (Стус 1999: 20);

- прохання (у тексті вірша «Гаряча ложка юшки — як молитва...» (26 січня 1972 р.)): «***Боже**, дуже **прошу** — / не забори од мене, що моє, / і не додай того, чого не праг я...*» (Стус 1999: 24);

- тиша, спокій душі (у тексті вірша «О Боже, тиші дай! О Боже, тиші!...» (28 травня 1972 р.)): «*О **Боже**, **тиші** дай! О **Боже**, **тиші**! / Ця самоокупація **душі**, / оця облуда людяності, може, / страшніша за злочинство*»; «***Тиші** дай, / мій **Господи***»; «*Та найперше — / дай **тиші**, **Господи**. Од божевілля / цілющих зілля*»; «*Надто мало / землі для духу. Надто для **душі** / розкошаної тісно на планеті, / де жити — горбитись (самовивищень / западини). О **Боже**, **тиші** дай...*» (Стус 1999: 112);

- біль, гіркота (у тексті вірша «Поглянув у німе вікно...» (22 січня 1972 р.)): «*І чим ти **Бога** прогнівив, мій **болю** самотній?*» (Стус 1999: 45);

- порятунок / його відсутність, перепочинок (у тексті вірша «Обшукано усі кутки спасінь...» (01 травня 1972 р.)): «*Немає **порятунку**? Слава **Богу**! / Таки діждав останніх **благостинь**. / І слава **Богу**. / І **перепочинь**, / раз не добитись рідного порогу...*» (Стус 1999: 102);

- милість, ласка, благодіяння (у тексті вірша «Синочок спить, порозментавши ручки...» (19 червня 1972 р.)): «*Здається, в цілм світі ти один, / сколошканий зі сну тяжким видінням, / що **Богом** наслане, мов **благостиня**, / і сниш явою: **мати**, **жінка** й **син***» (Стус 1999: 129);

- оманливість людського життя (у тексті вірша «Як крига, падає навкруг...» (25 січня 1972 р.)): «*Чи, може, — **Господи**, **прости** — / **людське життя** — **мана**?*» (Стус 1999: 46).

Контекстуальне вживання теопоедонімів із оксюморонними сполуками в текстах збірки «Час творчості» допомагає розкрити світовідчуття ліричного героя як прагнення до врівноваження непокерованого, компенсування обмеженого зовнішнього простору розширенням внутрішнього. У тексті вірша «Скажи ім'я своє, поете...» (23 січня 1972 р.) теопоедонім, потрапляючи в оксюморонне обрамлення, актуалізує дискурс «самособоюнаповнення» ліричного героя, внутрішньої боротьби, душевних метань під час міркувань про призначення митця: «*Кажи ж: / коли ти **Бога** не **гнівиш** / **любов'ю** **злою** і коли ти / **капариш** **недолугий віри** / без честі й совісті, тоді ти / не потикайся...*» (Стус 1999: 21). У тексті вірша «Вік би не бачити й не чути...» (26 січня 1972 р.) сам теопоедонім стає складником однієї з оксюморонних конструкцій: «*Добра / **сам Бог мені прелютий** / був зичив, даючи цей **хист** / **проклятий** — **віршувати** / на власну голову*» (Стус 1999: 25). Саме завдяки використанню теопоедоніма розкривається непереборна, вселенська жага ліричного героя до творчості (текст вірша «Що не рядок — то день життя...» (25 лютого 1972 р.)): «*О **Господи**, коли б **знаття**, / що близько до рова / **тоді писав би день і ніч**, / **пустивши кров із вен***» (Стус 1999: 51). Позбавлений можливості співіснування з реальним світом, ліричний герой заповнює пустку реальності особливим власним світом, існуванням, «невимірним ні в часі, ні у просторі — адже це існування поза звичкою, каноном, необхідністю, законом, примусом» (Стус 1994: 265).

Окрім вищеназваних простих за структурою теопоедонімів, у поетичних текстах збірки вживаються й складні (тексти віршів «Криваві бутони душі обпікаються, ніби золою...» (24 червня 1972 р.) та «Між клятих паливод, іуд і христів...» (25 травня 1972 р.)): «*Ми, **Господи Боже**, давно вже **ошукані віком**, **знебули**, / **заживши**, як **блязні**, **прикраси** — **тернового твого вінця***» (Стус 1999: 133); «*Той **тужить** і **плаче**, а той **бубонить**, / і **кожен** з них **Господа-Бога гнівить***»; «*Ще **треба терпіти** і **марне** — **клясти**. / А ти мене, **Господи Боже**, **прости***» (Стус 1999: 108).

Завдяки вживанню в текстах теопоедонімів *Богородиця*, *Богоматір* відбито усвідомлення митцем глибокої християнської сутності народу, його ментальних рис, духовних цінностей, психіки, зорієнтованої на віру в Провидіння. Згідно із християнським ученням, Син

Божий, який із волі Бога-Отця зійшов із небес на землю, влюдинився через народження його Дівою Марією. III Вселенський собор 431 року в м. Ефесі визнав Діву Марію Богородицею (Лешан 2005). Найбільш популярним культ Богородиці став у католицизмі, де вона іменується Мадонною. Розроблено ціле вчення про діву Марію – маріологія. В Україні Богородиця здавна вважалася заступницею перед Богом. Свою небесну патронесу бачили в Діві Марії запорізькі козаки (УРЕ). Такий потужний авторитет прототипа наділяє аналізований протоонім рядом особливих смислів, які всотує теопоедонім. Простежуємо яскраво виражене асоціювання з найдорожчими ліричному героєві жінками в текстах віршів:

- «Возвелич мене, мамо. А я ж бо тебе возвеличу...» (без числа й місяця, 1972 р.): «У кутку при іконі простоїш, як свічка, до рання, / не збіжить ні сльоза: **Богородиці** плакати – *гріх*»; «Світ немилий без тебе, **моя Богородице сива**» (Стус 1999: 116);

- «Ти, наче Богородиця, мені...» (13 червня 1972 р.): «**Ти, наче Богородиця, мені / ввижаєшся, лише склепляю очі, / а довкруги страшенні парсуни вовчі / колошкють і сонну уві сні**» (Стус 1999: 126);

- «Чи витримаєш ти найтяжчий іспит...» (23 січня 1972 р.): «**Ввижаються уста твої сумні / і щок Богородиці пречисти / в нічних сльозах**» (Стус 1999: 22);

- «Юрма жінок (мов поховальний хід)...» (07 лютого 1972 р.): «...і все гуде, буруниться, вирує, / а **десь там Богоматір'ю німує / моя дружина. І до рання жде, / коли те сонце вирине руде / з-за оболуку**» (Стус 1999: 39).

Уживанням в одній строфі теопоедонімів *Мати пресвята* й *Господь усеблагий* витворюється цілісність поетонімосфери тексту вірша «То як тобі пенати?» (30 січня 1972 р.): «*Край мого узголов'я / Мати пресвята / манюю сновигає, / ні оком не змигне, / сліпа рука блукає — / відшукує мене. / Шепочуть спрагли губи: / синочку, сину мій, / за віщо тебе губить / Господь усеблагий?*» (Стус 1999: 34). Теопоедонім із індивідуально-авторським епітетом *усеблагий* трапляється й у поетичному тексті збірки «Палімпсести»: «...допоки **мати заламає руки, / наш гріх відпустить Бог усеблагий**» (Стус 2006: 192).

Висновки та перспективи дослідження. Розгляд співвідношення протоонімів власних назв, що належать до духовної та сакральної сфер, та антро- й теопоедонімів дозволяє актуалізувати вербалізовані в поетичних текстах В. Стуса ознаки української ментальності. Наявність у текстах найменувань знакових постатей української літератури відбиває авторське розуміння національно-культурної ідентичності. Виокремлення значеннєвих планів у контексті протоонімізації теопоедонімів не тільки репрезентує характеристики православного світосприйняття, а й допомагає декодувати екзистенційні рефлексії автора. Аналіз топопоедонімів показує, що вони, маркуючи кожне з названих місць, відтінюють репрезентоване саме в текстах збірки «Час творчості» усвідомлення автором позачасопросторовості поезії. Проведення смислових паралелей між протоонімами й поетонімами полегшує декодування світовідчуття автора, розуміння неприйняття ним штучно виготовлених концепцій буття та як наслідок – заглиблення в образи власного ірреального світу.

Тексти поетичних збірок В. Стуса недостатньо охоплені аналізуванням у поетонімологічному аспекті. З огляду на це студіювання поетонімів цих текстів і протоонімів видається нам перспективним напрямом дослідження.

Література

- Біблія (переклад П. О. Куліша, І. С. Нечуя-Левицького та І. П. Пулюя) <[https://uk.wikisource.org/wiki/Біблія_\(Куліш,_Нечуй-Левицький_та_Пулюй\)](https://uk.wikisource.org/wiki/Біблія_(Куліш,_Нечуй-Левицький_та_Пулюй))> Web 24.03.2021.
[Bibliia (pereklad P. O. Kulisha, I. S. Nechuia-Levytskoho та I. P. Pulyuia) <[https://uk.wikisource.org/wiki/Біблія_\(Куліш,_Нечуй-Левицький_та_Пулюй\)](https://uk.wikisource.org/wiki/Біблія_(Куліш,_Нечуй-Левицький_та_Пулюй))> Web 24.03.2021.]

Волокова, Тетяна. «Входження Василя Стуса у «час творчості»: екзистенційно-психологічний аспект». *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного*

університету імені Володимира Винниченка. Сер. : Філологічні науки 85, 2009: 114–122 <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2009_85_14> Web 24.03.2021.

[Volokova, Tetiana. «Vkhodzhennya Vasylya Stusa u «chas tvorchosti»: ekzystentsiino-psykhoanalitichnyi aspekt». *Naukovi zapysky Kyrovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Ser. : Filolohichni nauky* 85, 2009: 114–122 <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2009_85_14> Web 24.03.2021.]

Козловська, Дар'я В. Структурно-семантичні та функціонально-стилістичні характеристики поетонімії романів українських письменниць початку ХХІ століття : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Вінниця, 2018. Print

[Kozlovska, Daria V. *Strukturno-semantychni ta funktsionalno-stylistychni kharakterystyky poetonimii romaniv ukraiinskykh pysmennyts pochatku ХХІ stolittya : dys. ... kand. filol. nauk* : 10.02.01. Vinnytsya, 2018. Print]

Козловська, Дар'я В. «Текстотвірна функція топопоетонімів романів Ірен Роздобудько та Галини Вдовиченко». *Записки з ономастики* 20, 2017: 136–148. Print

[Kozlovska, Daria V. «Tekstotvirna funktsiia topopoetonimiv romaniv Iren Rozdobudko ta Halyny Vdovychenko». *Zapysky z onomastyky* 20, 2017: 136–148. Print]

Лешан, Володимир Ю. Основи релігієзнавства : підручник. Чернівці : Рута, 2005. Print

[Leshan, Volodymyr Yu. *Osnovy relihiieznavstva : pidruchnyk*. Chernivtsi : Ruta, 2005. Print]

Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2 : М – Я. С. 280–281. Print

[Literaturoznavcha entsyklopediia : u 2 t. / avt.-uklad. Yu. I. Kovaliv. Kyiv : VTs «Akademiia», 2007. T. 2 : M – Ya. S. 280–281. Print]

Стус, Василь С. Феномен доби. Львів : Просвіта, 1994. С. 259–346. Print

[Stus, Vasyl S. *Fenomen doby*. Lviv : Prosvita, 1994. S. 259–346. Print]

Торчинський, Михайло М. Структура онімного простору української мови. Частина II. Функціонування власних назв : монографія. Хмельницький : ХНУ, 2009. 394 с. Print

[Torchynskiy, Mykhailo M. *Struktura onimnogo prostoru ukraiinskoi movy. Chastyna II. Funktsionuvannya vlasnykh nazv : monohrafiia*. Khmel'nyts'kyi : KhNU, 2009. 394 s. Print]

Українська релігієзнавча енциклопедія

<<https://ure-online.info/encyclopedia/bogorodytsya>> Web 24.03.2021.

[Ukraiinska relihiieznavcha entsyklopediia

<<https://ure-online.info/encyclopedia/bogorodytsya>> Web 24.03.2021.]

Використані джерела

Стус, Василь С. Палімпсести: вибране; упоряд. Д. Стус. 2 вид. Київ : Факт, 2006. Print

[Stus, Vasyl S. *Palimpsesty: vybrane; uporyad. D. Stus. 2 vyd*. Kyiv : Fakt, 2006. Print]

Стус, Василь С. Твори. Т. 2. Час творчості. Dichtenszeit. Львів : Просвіта, 1999. Print

[Stus, Vasyl S. *Tvory. T. 2. Chas tvorchosti. Dichtenszeit*. Lviv : Prosvita, 1999. Print]

ON THE QUESTION OF DECODING AND SENSE ROLE OF PROPER NAMES' PROTOONYMS IN POETIC TEXTS OF COLLECTION «TIME OF CREATIVITY» BY V. STUS

Daria Kozlovska

Department of Ukrainian Language and Culture, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

Abstract

Background: The question of establishing protoonyms interests us in lexicographical aspect (compiling a dictionary-concordance of the texts in collection «Time of Creativity» by V. Stus). This problem is relevant because of in-depth study of protoonymization phenomenon.

Purpose: The purpose of this research is to analyze the semantic content of proper names in poetic texts of collection «Time of Creativity» by V. Stus on the basis of their connections with protoonyms.

Results: The search for a prototype can be qualified as a segment of literary field, while the simultaneous establishment of a protoonym is a matter of poetonymology, and therefore a purely linguistic phenomenon. Since the protoonym is inseparable from the prototype, we emphasize that the protoonym is not identical with the onym in the text of the work. Coincidentally, they differ semantically to the extent that the prototype and the character differ, which is not an absolute but a remote copy of the prototype, and more likely, falling within the fiction, becomes a generalized image with the characteristics of the prototype. Accordingly, the poetonym in the text becomes connotations and acquires new meanings through poetonymic relationships. A significant layer of V. Stus's anonymous space is formed by anthropoetonyms, which are mental signs of national culture, in particular, they are historical and cultural anthropoetonyms. Protoonyms are the names of representatives of Ukrainian literature. In the texts they are represented both as symbols of Ukraine and as mentally close to the lyrical hero of the figure. Topopoetonyms not only mark the ethnic space, but also harmoniously reflect the patriotic and nostalgic motives of V. Stus's lyrics. We analyzed topopoetonyms endowed with a metonymic role. In the description of protoonyms of analyzed theopoetonyms we have singled out meaningful plans and concepts (supplications, complaints, requests, silence, peace of mind, pain, salvation, rest, mercy, charity, deception of human life). The texts reveal both simple in structure theopoetonyms: God, Lord, Father, Master, Mother of God, Mother of God, and complex: Lord God, Lord God, Most Holy Mother, God Almighty.

Discussion: The analysis of ratio of proper names' protoonyms belonging to the spiritual and sacred spheres, and anthro- and theopoetonyms allows to single out and actualize the features of the Ukrainian mentality verbalized in V. Stus's poetic texts. Topopoetonyms, marking each of these places, seem to shade the author's awareness of the timelessness of poetry represented in the texts of collection «Time of Creativity». Drawing semantic parallels between protoonyms and poetonyms facilitates the decoding of the author's worldview, understanding of his rejection of artificially made concepts of existence and, as a consequence, immersion in the images of his own unreal world. The texts of V. Stus's poetry collections are insufficiently covered by analysis in poetonymological aspect. Therefore, the study of the poetonyms of these texts and protoonyms seems to us a promising area of research.

Key words: protoonym, anthropoetonym, topopoetonym, theopoetonym.

Vitae

Daria Kozlovska is PhD in Philology, Senior Lecturer of Department of Ukrainian Language and Culture at Vasyl' Stus Donetsk National University. Her areas of research interests include functional poetonymology, stylistics, methodology of linguistic and stylistic research.

Correspondence: kozlovskayadv@meta.ua

Надійшла до редакції 23 березня 2021 року
Рекомендована до друку 6 квітня 2021 року